

Vážené dámy, vážení páni,

dovoľte, aby som Vás srdečne privítal na Výročnej konferencii k horizontálnej priorite Marginalizované rómske komunity, ktorú organizuje Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity ako jej koordinátor.

Po rozšírení Európskej únie sa v rokoch 2004 až 2007 Rómovia stali jej najväčšou a zároveň najchudobnejšou menšinou. Celkový počet príslušníkov rómskeho obyvateľstva v Európe sa odhaduje na 8 až 12 miliónov. Približne 10 miliónov Rómov žije v krajinách strednej a východnej Európy. Problémy spojené s ich zlou ekonomickou a sociálnou situáciou preto rezonujú v celej Európskej únii, obzvlášť v krajinách strednej a východnej Európy. Aj preto bol práve prebiehajúci rok 2010 vyhlásený európskou komisiou za Európsky rok boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu. Slovensko tiež patrí ku krajinám s počtom Rómov, ktorý je nezanedbateľný v živote celej spoločnosti a pociťuje výrazné znaky charakterizujúce sociálnu exklúziu Rómov a následné problémy v spoložití majoritného a minoritného obyvateľstva.

Ako splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity podnikám desiatky pracovných ciest do oblastí s vysokou koncentráciou rómskeho obyvateľstva, do miest, ale aj menších obcí, kde sa v mestských častiach či separovaných osadách stretávam so zástupcami samospráv, mimovládneho sektora, ale najmä s ľuďmi na okraji spoločnosti, ktorí každodenne zápasia o prežitie, ale aj o spoločenskú akceptáciu.

Extrémnu chudobu zažíva najmä obyvateľstvo v segregovaných osadách, ktoré sú oddelené od obce a fakticky stoja často ako samostatný útvar, niekedy aj niekoľko kilometrov vzdialený. Takáto priestorová separácia či segregácia znamená nedostatočnú alebo úplne chýbajúcu infraštruktúru, sociálnu vybavenosť a v konečnom dôsledku má za následok prehlbovanie sociálneho vylúčenia zo života obce.

Pri svojich stretnutiach som sa oboznámil s výsledkami práce Úradu verejného zdravotníctva, ktoré ma presvedčili, že takáto vylúčenosť má za následok aj celkový zlý zdravotný stav marginalizovaných rómskych komunít. Nedostatočná informovanosť o možnostiach predchádzania chorobám, či šíreniam nákazy, alebo slabá dostupnosť zdravotníckych zariadení sú len základnými dôvodmi alarmujúceho zdravotného stavu najmä neintegrovaných obyvateľov. Vysoká detská úmrtnosť, časté epidémie či nízky vek dožitia Rómov sú jasnými znakmi zlých životných podmienok.

Problémy prevencie idú ruka v ruke s otázkou vzdelanosti marginalizovaných rómskych komunít. Na jednej strane stoja nedostatočné priestorové kapacity pre výuku zodpovedajúcu požadovanej úrovni. Ak na školách

prebieha vyučovací proces v dvojsmennej prevádzke, dokonca aj v prvých ročníkoch základných škôl a škola rieši primárne existenčné problémy, je otázne, nakoľko svoju pozornosť môžu sústrediť na kvalitu vyučovacieho procesu. Práve v lokalitách s vysokým podielom rómskeho obyvateľstva sa aj markantnejšie prejavujú takéto nedostatky a tieto následky musíme jasne identifikovať, pomenovať a riešiť. Bez kvalitného vzdelania sa exklúzia marginalizovaných rómskych komunít bude len prehlbovať.

Vysoký podiel z radov nezamestnaných tvoria obyvatelia z rómskych komunít a samozrejme ich reálny počet narastá priamo úmerne nárastu celkovej nezamestnanosti v regióne. Tento stav je však následkom a príčinou zároveň. Nedostatočné vzdelanie a nepripravenosť uplatniť sa na trhu práce ich často diskvalifikuje z výberového procesu, zároveň však znamená pokračujúcu chudobu a nevhodné podmienky na zvyšovanie vzdelania a uplatnenia sa na trhu práce.

V situácii hľadania východiska z existenčných problémov sa často objavuje konfrontácia majoritného a minoritného obyvateľstva. Pri svojej práci som sa však nie raz stretol s ľuďmi, ktorých vzájomná konfrontácia znamenala hľadanie a nachádzanie odpovedí na riešenie problémov. Stretnutia s aktívnymi starostami a ľuďmi zaujímavými sa o osudy osôb žijúcich na pokraji biedy mi dávajú novú nádej, že spoločnosť ešte neodsúdila marginalizované skupiny na zánik a naznačujú cestu, po ktorej treba ísť. Cestu spolupráce, každodennej ťažkej roboty a odhodlania, ktorá jediná môže viesť k znižovaniu rozdielov medzi majoritou a minoritou a tým aj predchádzaniu potenciálnych konfliktov.

Stavba múru, za ktorý skryjeme problém, situáciu nevyrieši. Stratíme nad ňou len kontrolu a môže sa vynoriť v novom, nezvládnuteľnom rozmere. Toto najlepšie vedia aj starostovia tých obcí, ktorí nikdy nečakali len na pomoc zvonka, ale v prvom rade komunikujú so všetkými obyvateľmi svojej obce rovnocenne a pomáhajú všetkým, ktorí pomoc potrebujú. Nie dávajú. Pomáhajú. A vďaka tejto svojej každodennej práci a úsiliu položili základy, na ktoré môžu zmysluplne postaviť ďalšie oporné múry. Lebo len vďaka dobrým základom môže byť pomoc poskytnutá štátom, mimovládny sektorom či Európskou úniou efektívne zúročená. Aby sa nestala nalievaním vody do bezodnej studne. Aby nebola zámenkou na vytváranie ďalších konfliktov, ale aby znamenala prínos pre všetkých zúčastnených. Ani majoritné obyvateľstvo nemôže očakávať vyriešenie svojich problémov zo dňa na deň, či získanie výhod a prostriedkov bez pričinenia. Som presvedčený, že pri zlepšovaní kvality života obce musia asistovať všetci jej obyvatelia. Väčšou či menšou mierou, avšak so spoločným cieľom. Tak, ako to pri zdôvodnení vyhlásenia Európskeho roka boja proti chudobe a sociálnej inklúzii zadefinovala Európska komisia. Všetci ľudia bez rozdielu majú právo na dôstojný život a do toho procesu je potrebné zaangažovať všetky vrstvy spoločnosti.

Svoju hlavnú úlohu v procese iniciovania systémových riešení samozrejme musí plniť štát. Vytváraním vhodných podmienok, monitorovaním a vyhodnocovaním situácie tak, aby sa dosiahla podpora a pokračovanie úspešných projektov, elimináciou nepriaznivých vplyvov a tým pomáhať samosprávam v ich zápase.

Ťažisko svojej práce vo funkcii splnomocnenca vidím práve v pomoci prispieť k rozlomeniu začarovaného kruhu chudoby, nevzdelanosti, zlej zdravotnej situácie a diskriminácie rómskej menšiny. Prostredníctvom viacerých podporných programov a systémových opatrení, oboznamovaním širokej verejnosti o skutočnej situácii sociálne vylúčených skupín, ale aj radou či poskytnutím relevantných informácií zvýšiť celkovú životnú úroveň marginalizovaných rómskych komunít a ul'ahčiť im cestu plnohodnotného zaradenia sa do spoločnosti.

Jeden z týchto nástrojov definuje Národný strategický referenčný rámec pre programové obdobie 2007 až 2013, ktorý jasne určil, že na riešenie špecifickej problematiky marginalizovaných rómskych komunít je potrebné posilniť spoluprácu, efektívnejšie koordinovať činnosti a finančné zdroje tak, aby bolo dosiahnuté zlepšenie života príslušníkov týchto skupín. Preto bola stanovená horizontálna priorita Marginalizované rómske komunity, ktorej napĺňanie má viesť k stanovenému cieľu, prostredníctvom zamerania sa na štyri prioritné oblasti: a to vzdelávanie, zamestnanosť, zdravie a bývanie, so zameraním na riešenie problémových okruhov: chudoba, diskriminácia a rodová rovnosť.

Rozhodnutie zvýšiť efektívnosť intervencií štrukturálnych fondov sa premietlo do vytvorenia nového nástroja – komplexného prístupu. Pri vzájomnej previazanosti aktivít zameraných na rôzne oblasti života marginalizovanej komunity komplexný prístup predstavuje efektívne a dlhodobé riešenie najpálčivejších problémov. Na základe týchto kritérií bola sformulovaná výzva na predkladanie žiadostí o poskytnutie podpory Lokálnej stratégie komplexného prístupu zverejnená Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity.

Pri vytváraní lokálnych stratégií je dôležitá práve angažovanosť samosprávy, jednotlivých miest a obcí, ktoré najlepšie vedú identifikovať svoje problémy a navrhovať možné riešenia. Práve oni boli jedinými oprávnenými žiadateľmi v rámci tejto Výzvy. Som veľmi rád, že starostovia, primátori a obecné zastupiteľstvá pochopili silu tejto ponúknutej možnosti a v priebehu trvania výzvy sme prijali 257 žiadostí, čo svedčí o tom, že im nie je ľahostajný osud ich obyvateľov. Verím zároveň, že tieto žiadosti znamenajú skutočnú ochotu zlepšovať životné podmienky sociálne vylúčených obyvateľov a nie vypočítavú snahu získania prostriedkov, ktorá by viedla k neoprávnenosti čerpania pridelených zdrojov.

V procese nastoľovania kritérií riešenia situácie prostredníctvom komplexného prístupu a horizontálnej priority celkovo, dôležitú úlohu zohrali aj riadiace orgány pri jednotlivých ministerstvách. Touto cestou by som im prostredníctvom prítomných zástupcov rád poďakoval a vyslovil presvedčenie o pokračovaní dobrej spolupráce.

Dúfam, že predzvest'ou tejto spolupráce bude aj táto konferencia, ktorá vytvorí priestor na zhodnotenie doterajšej realizácie horizontálnej priority Marginalizované rómske komunity, vyhodnotenie úspešnosti jej koordinátora, výmenou dobrých skúseností, ale najmä na nastavenie ďalších procesov spojených s čerpaním finančných prostriedkov a ich efektívnym využitím pre cieľ, kvôli ktorému sme sa tu verím zišli.

Som presvedčený, že táto konferencia môže byť prínosom pre každého, kto vidí zmysel v pomoci nielen marginalizovaným rómskym skupinám, ale všetkým sociálne vylúčeným obyvateľom a prajem Vám, aby ste v závere dňa mohli odísť s pocitom, ako keď ja odchádzam z obce, kde sa naučili obyvatelia komunikovať a konštruktívne riešiť svoje problémy bez ohľadu na etnickú príslušnosť.